

Kwintessens / Pinksteren

Vijfde en laatste viering in een serie over de elementen

19 mei 2013

Waar het over gaat

Deze dienst staat in een serie over de vijf elementen en vandaag gaat het over de Kwintessens, het vijfde element. Naast aarde, water, lucht en vuur is het vijfde element dat ongrijpbare, niet-materiële element dat leven geeft. Het is de levenskracht, de ether, de lucht die volgens de oude Grieken de goden inademden. Wij noemen het vandaag de Heilige Geest en we vieren dat we die hebben mogen ontvangen: de levensadem die wij mensen mogen inademen, de Geest van God en Jezus, de Geest van vrede, liefde en troost.

U hoort het al: Heilige begrippen uit verschillende contexten en culturen staan hier naast elkaar. De ether, de kwintessens, uit het Griekse denken staat naast de Geest van God uit de bijbel. Hoe verhouden die twee zich tot elkaar? En om het wat actueler te maken: hoe verhoudt dat zich tot de kosmische energie uit de oosterse filosofie, tot de Chinese chi, zoals in tai Chi, of de Japanse 'ki' van reiki. Gaat het allemaal over hetzelfde, of zijn het toch heel verschillende dingen?

En hoe zat het ook al weer met de verhouding tussen lichaam, ziel en geest en brein en bewust-zijn? Het gaat hier over geestdrift en bezieling, over kracht en energie, maar komt dat nu van binnen of van buiten, van onderen of van boven?

Daar zaten we maar mooi mee als voorbereidingsgroep. Al deze begrippen buitelden over elkaar en gingen een gevecht met elkaar aan: een gevecht van Plato tegen Aristoteles, van de Grieken tegen de Joden, van Kuitert tegen Barth, van de Oosterse filosofie tegen de Westerse filosofie en dan kwamen de antroposofie en Thomas van Aquino nog om de hoek kijken... één grote potporie dreigde het te worden... Dat krijg je ervan als je de essentie wilt definiëren, wilt grijpen. Dat gaat dus niet.

We zaten op een gegeven moment vast als voorbereidingsgroep en we hadden een strategie nodig, een omweg, een by-pass. En die hebben we gevonden in een ondertitel voor deze viering. En dat is: **beweging!**

Of het nu gaat om de chi, om de aether, de levenskracht, of om de Heilige Geest, die schept en herschept, telkens komt er beweging in wat verstard is, leven in wat dood is en dor en vruchteloos is. Derk en ik zullen nu allereerst een beweging voor u uitbeelden uit de Aikido, een Japanse gevechtssport. (Hooft u de 'ki' in Ai-ki-do?)

demonstratie

Er is strijd, we staan recht t.o. elkaar. Derk richt zijn aanval op mij, ik duw terug, geef kracht. Dan laten we los en stappen weg, ... ontspanning. Het kost heel veel energie, om aan te vallen en je te verweren. Je raakt helemaal verstard, en gefocust (geobsedeerd) op dat ene punt. Terwijl er zoveel ruimte is daarnaast!

We kunnen deze oefening helaas niet allemaal uitproberen, in deze ruimte, dat mag u thuis doen, maar probeert u het maar mee te voelen: de verstarring in de strijd en de ontspanning als je daaruit stapt. En denk dan even aan die verstarring, waar we de dienst mee begonnen, waar Cock u zojuist naar vroeg. Misschien kunt u een manier vinden om daar uit weg stappen?

We doen hetzelfde nog een keer voor. en dan gaan we nog een stapje verder... dezelfde houding tegenover elkaar, dan wegdraaien en naast elkaar komen, de beweging van de ander overnemen en de ander mijn kant op sturen.

De kunst bij Aikido is om voortdurend contact te houden en de energie samen te laten stromen. Dan stap je niet alleen uit de directe confrontatie, maar kun je ook elkaar blijven volgen en bijsturen. Er kan synergie

ontstaan.

In deze viering gaat het over de Geest, de chi, de levenskracht, die ons in beweging zet, tot leven wekt en alles en allen doortintelt .

We zingen “Wij zullen, één van ziel, zijn lichaam worden”

Overweging

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,
Lieve mensen van God,

Het beeld van die beweging uit de Aikido, vind ik zo mooi, omdat het laat zien hoeveel energie het kost om strijd te voeren. Soms móet je strijd voeren voor een bepaalde zaak, omdat er onrecht gedaan wordt aan mensen, maar vaker voeren we strijd op punten waar dat eigenlijk niet zo nodig is. Gewoon omdat we gelijk willen hebben, of omdat we willen dat het op ónze manier gaat en niet op die andere manier.

Deze oefening laat zien dat strijd veel energie kost én dat het verstarring oplevert. Terwijl je beter de kunt ruimte zoeken en voorkomen dat iets een strijd of een confrontatie wordt; loslaten, wegstappen, maar wel contact houden, naast elkaar komen en samen sturen, dan ontstaat er synergie . Dan komt er beweging in versterde verhoudingen. (Associatie van een gemeentelid: geweldloze communicatie)

Dan wordt het bijna een dans die je samen uitvoert en dan krijg je er samen energie van.

‘Beweging’ hoort bij Pinksteren en bij de Geest. In veel beelden van de Geest zit beweging en vaart. De Geest komt in een stormwind en waait waarheen ze wil, maar ze komt ook neerdalen in de gedaante van een duif. Ze voert Jezus de woestijn en stuurt Philippus op weg. Maar ze komt ook als een inzicht of een visioen, als herschepping en een nieuw begin.

Als één tekst getuigt van de beweging van de Geest, dan is het wel de tekst in Handelingen 2. In de bovenzaal in Jeruzalem, zitten de discipelen bij elkaar. Drie jaar lang hebben ze met Jezus rondgetrokken, dwars door Galilea. Ze hebben veel met elkaar meegemaakt, wonderbaarlijke dingen. En nu is Jezus dood; gekruisigd door de Romeinen, als de eerste de beste crimineel. En toch is hij níet dood. Jezus is aan de discipelen verschenen en heeft hen gevraagd om nog niet weg te gaan uit Jeruzalem, maar daar te blijven wachten tot de belofte in vervulling is gegaan; de belofte dat zij gedoopt zullen worden met de Heilige Geest. Daarom zitten de discipelen daar, bij elkaar, in een bovenvertrek in de stad. In Handelingen 1 lezen we: “Vurig en eensgezind wijdden de discipelen zich aan het gebed samen met de vrouwen en met Maria, de moeder van Jezus, en met zijn broers.”

Het is vijftig dagen na het Paasfeest. Het is druk in de stad, de joden vieren het wekenfeest. En ik vraag me tóch af hóe ze daar zaten. Wat wás hun gebed...

Waren ze bang om opgepakt te worden? Waren ze verdrietig en boos? (Wat ik me goed zou kunnen voorstellen.) Misten ze Jezus en wilden ze eigenlijk wel weer eens naar huis. Of keken ze inderdaad vooral vurig en eensgezind, vol verwachting uit naar de Heilige Geest?

Plotseling, is daar die windvlaag en ineens is het hele huis in rep en roer. Er verschijnen vuurtongen op hun hoofden en ze zijn vervuld van de Heilige Geest. Ze praten allemaal dwars door elkaar heen in vreemde talen, zoals hen door de geest wordt ingegeven. Eén groot gekkenhuis, of een dronken bende, zoals sommige omstanders denken. Maar ze waren niet dronken, hooguit dronken van de liefde van God voor de mensen, dronken van geestdrift...

Dat is nou de Heilige Geest... die schudt de boel door elkaar, er komt leven in de brouwerij. De discipelen gaan naar buiten en zonder angst of voorbehoud richten ze zich tot de mensen. Mensen die elkaar niet

konden verstaan, gaan elkaar verstaan. En daarna gaan de discipelen het hele land door om te vertellen van Jezus en van de nabijheid van het Koninkrijk van God, om vrede te verspreiden en mensen te helen uit naam van Jezus.

‘Beweging’ dat is voor mij een belangrijk kenmerk van de Heilige Geest. Het is de beweging naar buiten, weg uit het huis, naar de mensen toe, zonder angst of schroom. Bij deze beweging is het begonnen. Het hele verhaal, de hele beweging van Jezus. Het is echt een beeld van herschepping: verdriet werd veranderd in dankbaarheid, angst omgevormd tot vrijmoedigheid. Vanuit die kamer brak de Geest naar buiten. De discipelen gingen vandaar uit het hele land door en tot aan de einden van de aarde.

De Geest brengt beweging in wat verstard is. Het is niet alleen een fysieke beweging, maar ook een beweging van het gemoed: van huilen en lachen, van troost en vergeving, van dansen en zingen, van glimlachen naar elkaar. Een beweging van troost en hoop en liefde, van vrede.

Angst, scepsis en ruzie maken mensen hard en versteend, maar de Geest heelt en verzacht met de gaven die haar eigen zijn.

De Heilige Geest hebben we voor het gemak benoemd als het vijfde element vandaag, het element dat het verschil maakt tussen leven en dood; het element dat inspiratie geeft en mensen in beweging zet. ‘Beweging’ is ook kenmerkend van de levensgeest in de Oosterse filosofie. En ik vond het dan ook leuk om te ontdekken dat in de Oosterse filosofie de chi eigenlijk dezelfde plaats heeft als bij ons de Heilige Geest. Via yoga heb ik de Oosterse filosofie een beetje leren kennen, met haar chakra’s en aura’s. De chi heb ik een beetje leren kennen via chi gung.

Ik laat mij graag inspireren door de uitspraak van Jezus: “Onderzoekt alle dingen en behoudt het goede”. Ik vind het heerlijk dat ik in een tijd leef waarin ik yoga mag doen en me kan verdiepen in de Oosterse filosofie. Ik vind het interessant om te leren over een energie-omloop, die wij in onze traditie niet kennen. En ik vind het eigenlijk vanzelfsprekend dat andere volkeren ook kennis hebben ontwikkeld in de loop der eeuwen, over de essentie van het leven en over mens, God en wereld; kennis die aanvullend is op de onze en waar wij van kunnen leren.

De levensenergie is belangrijk in de Oosterse filosofie. En via oefeningen en ademhalingstechnieken wordt de energie als het ware het hele lichaam door gestuurd. Zo worden blokkades opgeheven en de innerlijke kracht versterkt.

Maar wat is nu die chi? Opvallend vind ik dat de chi bijna net zo wordt omschreven als de Heilige Geest. Het gaat om de ‘adem’, de ‘levenskracht’, om een niet-materiële, spirituele energie. En als je even googelt op de chi dan lees je zelfs dat er in de Chinese filosofie door de eeuwen heen vergelijkbare discussies zijn gevoerd als over de Geest en het bewustzijn en het brein in de Westerse wereld.

Bijvoorbeeld: komt de chi nu voort uit de materie, of bestaat de chi onafhankelijk daarvan. En bestaat die chi eigenlijk wel? Er zijn ook wetenschappelijke stromingen die stellen dat de chi helemaal niet bestaat, omdat er geen wetenschappelijk bewijs voor te vinden is.

Heel herkenbaar allemaal.

Wat ik mooi vind aan de Oosterse oefeningen is dat het hele lichaam er zo duidelijk in betrokken wordt. Er is een sterk geloof in de wisselwerking tussen lichaam en geest.

In het Westen is het lichaam vaak een beetje een ondergeschoven kindje geweest. Terwijl dat niet terecht is, want Jezus had tenslotte de gave om mensen te genezen, zowel geestelijk als fysiek. Hij omhelsde melaatsen en genas hen.

In het Christendom gaat het uiteindelijk om de hele schepping en dus ook om de herschepping van de hele mens, lijfelijk, zintuigelijk.

De Geest van God lijkt in het Christendom steeds een Geest die van buiten komt. Het is een windvlaag, een storm, een tong van vuur, maar ook een duif.

Terwijl het bij de Oosterse filosofie meer lijkt te gaan om iets wat van binnen komt. In beide tradities vinden intussen dezelfde discussies plaats over het binnen en buiten, het boven en beneden.

De kunst lijkt me ook hier om niet de strijd aan te gaan, maar te proberen om de verstarring te doorbreken. Dat betekent ook je standpunten los durven laten, zonder angst, om het perspectief van de ander te beproeven; echt ruimte geven aan het anders-zijn van de ander. Durven loslaten, wegstappen uit de confrontatie, maar wel contact houden en meebewegen, de synergie proberen te vinden en samen bewegen, op elkaar afstemmen en samen sturen. Zodat het een dans kan worden, waarin de energie kan gaan stromen.

In de Keltische traditie horen we over een wilde gans die wil landen. Zo bezien is de Geest iets waar we plaats voor maken en die we mogen uitnodigen om bij ons te komen en te blijven.

Net zoals de wijsheid van God, haar tent onder ons wil opslaan, zo wil de Geest van God op ons en in ons en onder ons landen als een vogel. Ze wil niet buiten ons blijven, maar meer en meer in ons wonen en onze bestemming worden. We mogen ons helemaal open stellen voor die geest, zodat de Geest ons helemaal, fysiek, kan doortintelen met leven.

Ida Gerhardt heeft een mooi gedicht geschreven over die openheid voor de Geest of het licht van God. 'Naar U' heet het.

Naar U

Dit is de eerste schuchtere groei,
een zich ontplooien naar het licht.
Eéns is van liefde en geduld
de tijd vervuld, -
dan staat mijn stille tuin in bloei.
En elk aandachtig bloemgezicht
is toegericht naar U.

Het gaat hier, bij Ida Gerhardt om een gerichtheid van heel haar wezen. Ze stelt zich helemaal open voor het licht van de Eeuwige, als een tuin, een stille hof, een bloem, die in de ochtend wacht op het licht. In de verwachting, met de belofte, op te zullen bloeien. En uiteindelijk zal ze in bloei staan, in geuren en kleuren voor God.

Wat is het principe dat leven geeft, het element dat het verschil maakt tussen leven en dood? Vier elementen hebben de revue gepasseerd: Aarde, water, lucht en vuur. En dan is er nog dat ene, dat net het verschil maakt: de adem in de neus, maar ook het licht in de ogen, de wind in de haren, inspiratie.

Wat is het verschil tussen leven en dood? Het lijkt duidelijk: je leeft, of je bent dood. Maar tussen leven en leven zit nog een wereld van verschil. Leef je om te overleven, of leef je om te bloeien en vrucht te dragen? Leef je in onverschilligheid, of leef je met een bestemming, met een doel voor ogen? Leef je met vreugde in je hart, of is je leven dof en somber?

Iedere traditie en godsdienst gebruikt zijn eigen woorden om de essentie te benoemen, om naam te geven aan wat ongrijpbaar is. Voor ons is het de Heilige Geest, de Geest van God, de Geest van Jezus, die het verschil maakt. En die we mogen uitnodigen om als een licht, als een duif, als vuurtong, als wind in de haren, inspiratie, in ons leven te komen, om ons te leiden in de dans.

We herkennen de Geest aan haar vruchten:
de vrede, de vreugde, troost, geduld, hoop, de liefde allermeest.
De gaven van de Geest zijn velerlei en ieder van ons heeft die prachtige potenties in zich.
Wij mogen onszelf zijn en zó, als onszelf, vol zijn van de Heilige Geest.
Zo is het een samenspel tussen boven en beneden, binnen en buiten.
We hebben het allemaal in ons, wij mogen onszelf oefenen en versterken en het komt ons van buitenaf tegemoet, om ons te vervullen en een richting te wijzen.

Het is een belofte, als we erom vragen zullen we vol zijn van de Heilige Geest.
Als we vol zijn van de Heilige Geest, zullen we vrucht dragen, elk op onze eigen manier.

Tijdens de voorbereiding hebben we het op een gegeven moment gehad over het zondigen tegen de Geest en wat dat nu eigenlijk is. Volgens mij heeft dat hiermee te maken. Als je zondigt tegen de Geest, dan leef je niet naar jouw unieke bestemming. Ieder mens heeft zijn eigen unieke mogelijkheden en beperkingen. De Heilige Geest roept ons om onze weg te gaan, om in beweging te komen en te groeien en te bloeien op de manier die bij ons past en de vruchten te dragen die horen bij ons unieke wezen. De één brengt dan een mango voort, de ander een appel, een felrood giftig besje, of een braam.
De mens is een spiritueel wezen. Wij zijn tot veel meer in staat dan wij zelf weten. En zondigen tegen de Heilige Geest is dat je dát niet erkent, maar jezelf in de doofpot stopt, jezelf naar beneden haalt en je ook niet meer openstelt voor de beweging van de Geest, maar jezelf opsluit, afsluit in je bovenkamer in de stad en in je eigen verdriet, angst en boosheid.

De beweging die wij echt moeten maken is dat wij de Heilige Geest uitnodigen in ons midden, zoals de discipelen dat deden daar in de bovenkamer in Jeruzalem en zoals Ida Gerhardt dat deed in haar stille tuin.

Het is een dubbele beweging:
Wij keren ons naar God toe en God keert zich naar ons toe.
Wij mogen ons toewijden aan God, en God wijdt zich aan ieder van ons.
Zo mogen wij als het ware een cirkel tekenen hier in ons midden,
om een lege ruimte te maken, een landingsbaan voor de vogel van de Geest.
Als wij ruimte maken in ons midden en in ons eigen leven, voor de vogel om te landen, voor de wijsheid om haar tent op te slaan, dan zal God onze beweging vervullen.
Dat is de belofte. Dan zál de Heilige Geest komen en ons losmaken uit onze verstarring en onze strijd om ons een vruchtbare weg van vrede wijzen.

Ik rond af met een gedichtje:

De aarde zit boordevol hemel
En elke struik, hoe gewoon ook,
Staat in lichterlaaie van God.
Maar enkel hij die het ziet
Doet zijn schoenen uit.
De rest zit er omheen
en plukt bramen.

AMEN

Wietske Verkuyl